

Révész, fényárnyékba kapaszkodva

Ha felütjük a Kortárs Magyar Művészeti Lexikon harmadik kötetét (Enciklopédia Kiadó III, Budapest, 2001.) Balázs Arth Valéria tollából eredő mondatokkal szembesülhetünk, melyekkel ekképpen somnázza Révész Róbert életpályáját, a kezdetektől fogva:

1991-től Magyarországon él, szabadfoglalkozású fotográfus. Munkásságának főbb ciklusai: fotografikai kísérletek, napsugaras oromfalak a Dél-Tisza vidékén, dzsesszzenészek, a zentai zsidó temető, az aracsi romtemplom, a Szegedi Kortárs Balett, színházi (és táncszínházi) fotók készítése. Könyvillusztrációkat, plakátokat készít, képei katalógusokban, színházi folyóiratokban jelennek meg...

Nyilvánvaló, hogy e három kiragadott mondatba tömörített művészi pályát számos kiegészítő elemmel kell kibővíteni ahhoz, hogy megközelítőleg megkapjuk azt a szimbolikus képletet, mely fotóművészüket tényszerűen, vagy legalábbis hihető módon bemutatja. Nos, Révész Róbert indulásától a Bika jegyében születettek kitaró és makacs küzdelmeivel szembesülünk. Erre utal nyughatatlan ténykedése. Mellesleg, Révész Róbert kiváló etno-zenész. Nem annyira mellesleg pedig feltűnően *vérbeli fotóművész*.

Külső és belső küzdelmeinek folytonosságát, megszakíthatatlan, láncszerű folyamatát Révész lakonikus nyugalmával jellemzi. Látszólagos higadtsága csak felszíni máz: alkotói fellángolásai, szellemének nyugtalansága, örök-járása jól körvonalazható, ha megtekintjük műveinek fejezetekre tagolható sokaságát, ciklusokra tagoltságát. E fejezeteket kilométerköveknek is mondhatnám, melyek nemcsak témájukban, hanem technikai fogásokban, váltásokban, csiszolódásban gazdagok. A Bika földes jegyében született Révész Prométheuszként lángot, fényt (fényt leképező gépet!) visz magával egy nedves közegű tér-idő reláción át. (Aszcenden-se az Ikrek csillagjegy, szemben vele a Nyilas. Talán innen eredeztethető a benne lévő tüzesesség...) Mondhatnánk, evez és haladásában megvilágítja környezetét.

A vadász és a vad

Evilági vizsgálódásainak, szemlélődő, felfedező érdeklődésének ragyogó szegmenseit és gondolati tisztaságát, következetességét, tisztánlátását és belső fegyelmét kell megcsodálnunk. Fotósorozatain tétovaságnak jelét nem látjuk, nem is láthatjuk, mert oly erős önkritikával rendelkezik, hogy addig nem süti el „fegyverét”, a fényképezőgépét, amíg nem látja elérkezettnek az exponálásra érdemes pillanatot. Mint valamiféle mágikus vadász kivárja, amíg az általa meglesett, kiszemelt „vad” a tisztásra ér, szabad szemmel is tisztán kivehető célponttá válik oly módon, mintha aranymetszésszerűen ágyazódna be egy tájba, tájkompozícióba. E pillanatban érdemes lőnie, illetve kioldania gépét. E (belső) szabály(h)ozás és szilárd önfegyelme miatt érezhetjük Révész alkotásait telitalálatnak, fény-hozományát átütő erejű, a szemlélődőt magával ragadó mágikus, magnetizált, tekintetet vonzó világképeknek.

Hunor és Magor?

Révész Róberttel 1982 nyarán, majd 30 éve találkoztam először, amikor a délvidéki ifjúsági művésztelepre berobbant fényképezőgépével. Akkor ugyancsak a fényképezés mezején vadászgató fotós barátjával, a szintén zentai (később már: Zentao is,) Hagymás Istvánnal (akivel talán akkor frissiben, az épp Temerin felé tartó autóbuszon ismerkedett meg) együtt látogatott el a tehetséges ifjú értelmiségiektől nyüzsgő TAKT-ra. Micsoda találkozás, micsoda véletlen ez? Csodálkozna rá az is, aki a *véletlenek* által elősegített sorsszerűségekben nem hisz...

A két fotós oly mértékben egymásra talált, mint az íjlesztők népének két mitikus hőse. A testvérség, a vér-tesztég nem mindig fizikai értelemben érvényesül. Nekem úgy tűnik, érdekes párhuzamba állítható Hunor és Magor, valamint Révész Róbert

és Hagymás István szellemi én-képe, képmása. A fogadott testvérek értő tehetséggel alaposan felvértezett képlete és szimbolikája ugyanaz, csak más szellemi folyamat következménye. Azonban a testvérek egymás iránti bolygószerű vonzását, vonzaskörét és mozgását, az egymástól függetlenül működő, de egymás vonzaskörében mozgó fizikai és szellemi tömegek harmonizálását tapasztaljuk meg - ha „párhuzamba állítjuk őket”. Felettébb könnyű így döntenem, minthogy István Révész Robi rév-képeinek egyik legkiválóbb tolmácsolója. Megérzésem szerint bizonyára egyikük se bánja, ha nevük (mint ahogy képeik is) írásomban egymás mellé kerülnek, egymás közelségében vannak.

Másrészt, félelmeim is vannak, hogy Révész Robi művészi pályájának megfelelő tolmácsolására talán nem leszek igazán képes, hiszen István róla készült élvonalbeli karcolatát, melyet Robi kiállításmegnyitó szövegeként írt, nem találok felülmúlhatónak, de megkísérlem a saját nyelvezetemen is elmondani, amit Révész művészi arc-képén meglátok.

Együtt-hatás...A Bika és a Szűz

Jó okom van arra, hogy Hagymás Istvánt (*Szűz jegyű*) már írásom bevezető szakaszában megemlítem. Ezzel nyilvánvalóvá szeretném tenni, hogy az ő személyének fontosságát ki szeretném hangsúlyozni a révészi alkotói opus kapcsán. A fényképész barátok között oly erős személyi, baráti és szakmai kötelék van, amely művészi, zenei, sőt emberi megnyilvánulásaik mindenkor párhuzamát jelzi. És bár világképeikben, akárha korai kísérletez(get)ő munkáikban nemcsak hajszálrepedésnyi, de szinte kozmikus méretű eltérések is mutatkoztak, korán rájöttem, hogy egyazon spontán ráhangolódásukkal, egymást kergető körkörös pályán mozognak. Ismerkedésüktől fogva érezhették, hogy itt valami olyan baráti szövetség köthető, amely kettejük ön-azonosságukat egymás felé kormányozza, és együttműködésük csakis erősíti alkotói hitvallásukat.

Anno, még világképeik kialakulófélben, oly mértékben egymás vonzaskörébe kerültek, hogy ma már jól kivehetően egymás ténykedésétől függetlenül is elválaszthatatlan kettősséget jelentenek. S bár eddig felmutatott eredményeik, a képanyaguk egymásétól jól elkülöníthető, kikerekedett művészeti opus, szellemi rokonság minden körülmények között kimutatható. Pedig ma már egyikük sem lakik

Zentán. Hagymás István immár negyed évszázada a mai Szlovéniában, a muravidéki Lendva szőlőhegyeinek jótékony árnyékában lakik, Révész Róbert pedig megmaradt a szőke Tisza partján, Szegeden él, szülővárosa közelében. Tehát több száz kilométer választja el őket, de mintha az ikrek ösztöneivel, ösztönös megérzéseivel rendelkeznének. A Bika és a Szűz, még így is érzik egymás szellemi „közelségét”.

Nevek, nevek...

Bár nevek elemzésében nem vagyok túl jó, mégis hiszek abban, hogy érthető-értelmezhető nevünk összhangban van, vagy legalábbis nagymértékben harmonizál földi létünkkel, tetteinkkel, cselekedeteinkkel. Még egyszer kihangsúlyozandó István elemző szenvedélyének meggyőző erejét, rögtön Révész névelemzésével is kezdhettük volna írásunkat. Istvánban alapos és orvosi tudással felvértezett név-boncnokot ismerünk fel, aki elemző-készségével immár régen megállapította és meg is fogalmazta, hogy a reánk testált nevek életpályánkat is meghatározó mélységes predestinációja érvényesül életünkben. A szokatlan megközelítéseket bagatellizálók egyre szűkülő körét győzte meg ezen álláspontjának szilárdságáról.

Révész, Rév-ész...

Mi sem egyszerűbb, mint rálátni Révész nevének és egyéniségének megkapó azonosságára. A kérdés, hogy nevének rétegelt jelentése(i) egybevág-e a földi tevékenységével, akár szakmai, akár életviteli értelmezésben.

Nevében él a nemzet - mondja a magyar. Ahogy egy (Kárpát-medencei) ország, hagyományos (keleti módon) hithű népének nevét hirdetve (híresztelve, tovább éltetve, *tovább-érelve*), *gyarapítva* zászlajára tűzi, és beleépíti országnevébe-képviselőjébe (pl: Magyar-ország, Hun-nia, Szerb-ia, Török-ország stb.). Mintha mi mindannyian a nevünk szimbolikáját, értelmezését, értését és nyugtázott elfogadását követnénk életünk során. *Legyél az, aki vagy* – szól jelmondatunk. Vagy még inkább érvényes: *Merj annak lenni, aki vagy*. Nevedben is. Úgy tűnik, hogy sokak számára ma már „idegenül” cseng e szlogen, de sok alkotó számára elfogadható!

A ma még kibogozható értelmű vezetéknevek legjavának valamiféle ősi értelme van. Ezen értelmet,

megértést, kódolt információkat tartalmazó (el)viselőinek továbbhagyományozója büszkén viselheti őseinek rangjelét. Csak szemelvényesen sorolunk fel néhány érdekes, megkapó vagy éppen megszokott vezetéknevet hosszan sorolható vezetéknevtárunkból. Pl. Király, Császár, Nemes vagy Báró társadalmi rangot fogalmaz meg, még ha sokszor csak megtéveszt bennünket. Nem mindig valós az a név (hány királyi sarjunk lehetne akkor a mai napig), de így is nagymértékben meghatározza viselőjének magatartását. Van úgy, hogy eredetileg csak véletlenül és pejoratíve született ragadvány- vagy csúfolónévből származik. Ismert a mai magyar szleng nyelvezetéből, ha rámondják valakire: Király vagy! De megjegyzi még: úgy viselkedik, mint valami kiskirály! És tényleg, lyukas cipőben, vagy mezítlábasan, kiskirályként is viselkedhet valaki. (Párhuzamként: ha még emlékszünk a mezítlábas pásztor Matyi, a későbbi Mátyás király koronát megbabonázó történetére, aki botját a földbe szúrva, rózsát növesztett...)

Foglalkozását illetően az Agyagos, Fazakas (Fazekas), Kovács, Molnár, Faragó, Kocsmáros, Kecskés stb. is mindent megmagyaráznak nekünk. Vagy ha éppen arra vágyunk, találhatunk még közösségi, társadalmi rangot eláruló vezetékneveket is. Pl. Bíró, Vitéz, Darabont, Hős, Levente, Katona stb.)

Ezen nevek jelentésükben egyfajta értelmező, tolmácsoló magatartásra készítik viselőjüket. Vagy eleve meghatározzák a pályájuk során mihez tartásukat, viselkedésüket.

A RÉVÉSZ névrokonai a vízközelséget jelzik, Hajós, Csónakos, Ladik(i), Bárkás, Kormányos, Vízi-Vízi-Vízy, vagy akár Halas, Halász (hal-ász, hal-ál), a helységnevek közül: Sajkás (!) és még néhány vízi vagy vízparti szereplő.

A Révész vezetéknevében is benne foglaltatnak olyan ősi magyar kifejezések, amelyek végtére is rejtett meghatározói Révész egyéniségének és művészetének. A révész folyami szakma, bennünket a túlsó partra átsegítő szellemi lény, amelynek találékonysága (*Ész*), egyik *hatékony fegyvere is*. Vízen járó alkalmatosságával oda-vissza ingázik, lebeg, úszik. Ezt a görög mitológiából is ismert figurát az őskorban is ismerhették, hiszen barlangrajzok, barlangrajzolatok és -vésetek bizonyítják a túlvilágba vetett hitüket. A mi korunkban a révész mitikus alakját már egy keresztényhitű világ hőseként, Szent Kristóf néven tiszteljük, aki magát Jézus Krisztust (Népek Krisztusa!) is átcipelte lelkünk titokzatos folyóján.

Csónakja, szere: fény-hang-szer...

A mi Révészünk uralja a vizet és a szakmáját. Időnként megzabolazza a néha rakoncátlankodó, folyamat, vízhullámozást, örvénylést. Rendet tud tenni, mert rendet kell neki teremtenie a vízen. Sokszor és bátran merül le az időnként friss és áttetsző, időnként zavaros vagy sötét vizekbe, melyekben úszni is tud. Csak Ő tudja, hogyan uralja a vizet és úszó alkalmatosságát is. Ugyanis a révész szakmáját ősidőktől fogva alaposan ismeri, tudja, bírja és uralja. Munkaeszközét illetően megosztott, két külön szférára tagolódik foglalatossága. Az egyik az általa jelképesen és valósan is kormányozott rév, ladik, csónak vagy csiklik (siklik, síklik, sík lik, sík lyuk...), illetve bármilyen formájú vagy kiképzésű vízi jármű, legyen az hengertestű, amelyet a múltban és a jelenben is egyaránt használ az erre érdemesült. Véd-szentje lehetne méltán Szent Kristóf, Christophoros, a Krisztus-vivő, aki a vízzel való küzdelemben révészként élte le életének második szakaszát. Révész közelsége a vízhez, a Tiszához, illetve a zentai Tisza-parthoz a vérségi kapcsolattal egyenértékű. Fotóművészünk immár két évtizede elköltözött városából, de eme vérségi kötöttsége örök hűségre

kötelezte. Mindig hazajár, visszatér, mint valami felfeldobott kő vagy vízen kacszó kő, amely folyamatosan igényli az inercia által kivetett, szakaszosan el-elcsapódó asztráltestnek a víz felszínéhez való visszatérését. Így Révész Róbert a víztől elszakadni nem tudás útját járja, és mindig visszatér választott szülőhelyéhez, választott közösségéhez, választott barátaihoz is. Ha hazatér, általában első dolga az, hogy megnézze a város alatt elfolydogáló, Zenta városát tápláló ősi folyót, a Tiszát. És ha módjában áll, vízre száll egyik-másik, a folyóval lélegző barátjával. No, igen, gondolom, ennek a vízbe merülés-ként is értelmezhető rítusnak, amely meghatározója közös Tisza iránt érzett szeretetüknek, kellő fajsúlyt kell kapnia. Egyszerű dolog, a név utáni szimpla beazonosít(gat)hatás, hiszen tudjuk, hogy alkotásai meggyőző ereje szerint *a lélek csónakosával találkoztunk Révész személyében. Csónakja, szere: fény-hang-szer...* írja Hagymás István Révész Robi méltatásában, az óbudai Fonóban megrendezett nagy kiállítás megnyitóján...

Zenta – Zene – Zen-Tao

Mint említettük volt, Révész Robi a zenéhez, a zenéléshez is külön szálak fűzik. A nyolcvanas évek elején egy meglehetősen érdekes Tisza menti hangszer, a citera vonzásába került az akkoriban már Délvidék-szerte és Magyarországon is méltán népszerű csókai népzeneész barátja, Borsi Ferenc révén. Amikor először meghallottam ördögi citerálásukat, a népzeneből fakadó egyénített, fergeteges örömmzenélésüket, csak arra tudtam gondolni, hogy ez a csodálatos zene egy sámánisztikus elemekkel bíró, révületbe (Rév-ületbe) kergető vagy hajszozni tudó találmány.

Zenébe révedés...

Akkoriban sokfelé muzsikáltak együtt, és mindenhol zseniális újszerűségükkel arattak sikert, ahol eljátszották az előre megálmodott, átbeszélte és kikísérletezett muzsikájukat. Büszkén mondhatom, hogy több kiállításomat nyitották meg improvizatív zenéjükkel. Kettejüket akkor még nevezték így is: *Garaboncos együttes...*

A Garaboncos együttes három-négy év intenzív együttzenélés után fokozatosan megszűnt létezni, mind Borsi Feri, mind Révész Robi új utakat kezdtek járni. Részben pedig akkori mindennapos elfoglaltsá-

guk akadályozta őket abban, hogy együtt tovább gyakoroljanak. Borsi Feri megtartotta magának a „tisza forrásból” népzenei hagyományörzés elméletét, és magas fokra vitte annak tanulmányozását és tolmácsolását: a népzene szeretetének feltételek nélküli átadását, át-hagyományozását szolgálja ma is.

Révész Robi ugyanabban az időben ifjabb Burány Béla – Pöcökkel is muzsikált még nagyon intenzíven.

Így párhuzamosan futott a két zenekar. Ketten meglehetősen sok változatát próbálták ki a népzenei hagyományok és az afro-alapú muzsika ötvözésének. Robi eközben, időről időre hangszereit is váltogatta, mintegy kipróbálván saját magán, mely hangszer is hozzá illőbb. A szájharmos (mert valójában ezzel kezdett zenélni 16 évesen) és citera után következtek: a furulya, kaval, tárogató, klarinét, alt szaxofon, didgeridou (ejtsd: *didzseridu*, ausztrál bennszülöttek fúvós hangszere), ütösök, és végül a legelemibb ösztönöket is megindító, a szívritmus hangján megszólaló csángó gardon (*ütőgardon*). Ez utóbbi lett talán legigazibb kedvence, és úgy tűnik, a szaxofonnal kitűnően bánó Burány Béla szintén szívbeli barátjával hatalmasat alkotott kettősük.

Erre az időszakra esik a Révész Robi által megálmodott és évente megrendezett zentai múzeumi őszi képzőművészeti tárlat, amelyek zenés megnyitóihoz már kettejük újfajta zenélésére is feltétlenül szükség volt! Az együttzenélések ekkor mindkettejük részéről más zenész barátaik befogadására is alkalmasak voltak. Így az alkalmi zenekarrá alakult, és minden évben változó összetételű zenészcsoportok mindig valami meglepő és katartikus élményű, néha performanszokkal tarkított izgalmas műsorszámmá változtatták a megnyitókat.

A kiállítók száma legelőször három volt: Révész—Hagymás—Péter, majd négyre, ötre, hétre bővült, mígnem 2005-ben immár kilencen állítottak ki együtt: képzőművészbartók.

Az együtt játszó zenészbartók neveit is hosszasan sorolhatnánk: Révész Róbert, ifj. Burány Béla – Pöcök, Borsi Ferenc, Szokolay Dongó Balázs, Fábri Géza, Mezei Szilárd, Lajkó Félix, Hagymás István, a Dresch-kvartett, Ágoston Béla és a Mehari Garoba Zenekar, Bulatović Gabriel, Burg Balázs stb., stb.

Indulásának és fényképciklusainak, ha úgy tetszik, immár kilenc korszakának leképezésére szeretnénk vállalkozni.

Első fényképek és fotografikai kísérletek (első ciklus)

Révész legelső bemutatott fényképei szimbolikusnak mondható összefoglaló, tömörítő képsorok voltak. Emlékszem a TAKT közös tárlatán kiállított két korai munkájára (1982-öt írtunk akkor), melyek már nagyfokú érzékenységről és koncentrációképességről vallottak. Az első fényképen opusának kezdete volt látható, melynek tárgya egy hátra fordított csónak ívelt bordázat-csúcsának kinagyított képe, melynek szimmetrikus íve Révész monogramjaként csónak-révész relációjával elindította önön művészi pályáját.

Másik, ekkor kiállított képe volt első fotografikái egyike: a szitakötőszárny egy rézsút a képbe ékelt, kinagyított fotónegatív, fekete háttéren felvillanó erezet-folyam, bársonyos háló. Meglepő volt ennek az erezetnek tökéletes, érrendszer-szerű játékos rajzolata – így rajzolt Isten keze – akár a Tejút csillag-folyamának egy sejtelmes szövődménye, kitarkart, kivágott reprodukció-szelete, akár egy evező, amely utal az előző csónak használatára. (A címe azonban ennél többet is sejtet: *Vulva*).

Révész Robinak tehát már indulásakor megvolt az evezője és a hajója is, amelyet hamar elkötött a parttól, hogy elindulhasson végre kockázatos kimenetelű vízi túrájára. Bennem úgy él, hogy e két kép indított a saját mikro- és makrokozmoszát megismerni vágyó Révész Robi. Az *Ősidő a jövőben...*

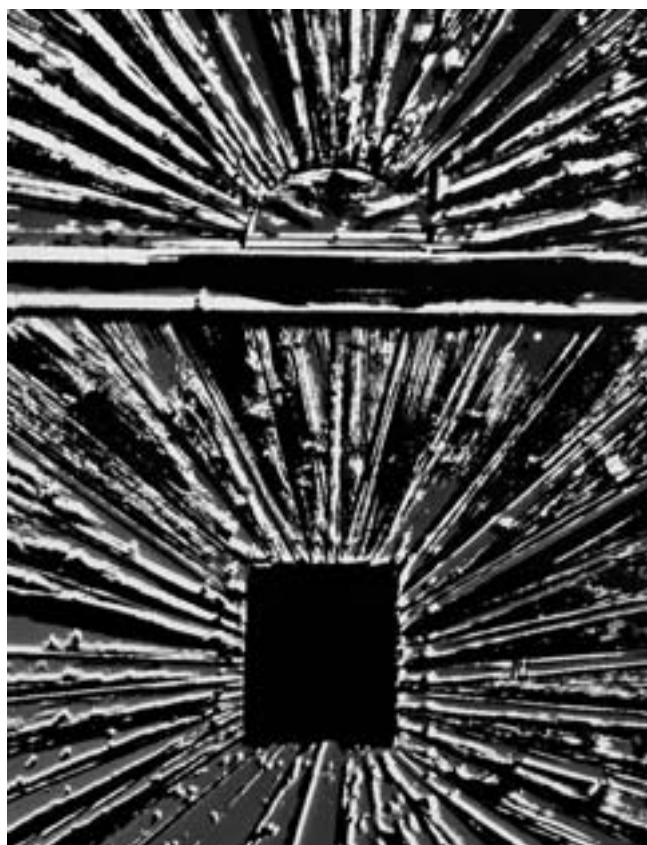
Ez a cím valójában átvét volt az Art Ensemble of Chicago fekete zenekartól. Ők találták ki az Ancient to the Future-t. Annyira magával ragadta a zenéjük és eme jelmondatuk, hogy teljesen azonosult a címmel is. Az *Ősidő...* fényképsorozat elsőként Zentán bemutatott kiállításának ciklusa, a *révből indulás*

jó hátszelével, megtörtént. A bennünk élő, szabad szemmel láthatatlan világ feltérképezője, megkristályosodott anyagok (Anyag-G) óriásira nagyított struktúráiba álmódta meg képződő magánmitológiáját. Sorozatának képcímei a misztikum bűvöletéből erednek. Még meglévő kiállítási meghívójából lépésről lépésre követhetjük alakuló szimbolikáját, ekképpen tagozódnak, és ekképpen értelmezzük őket:

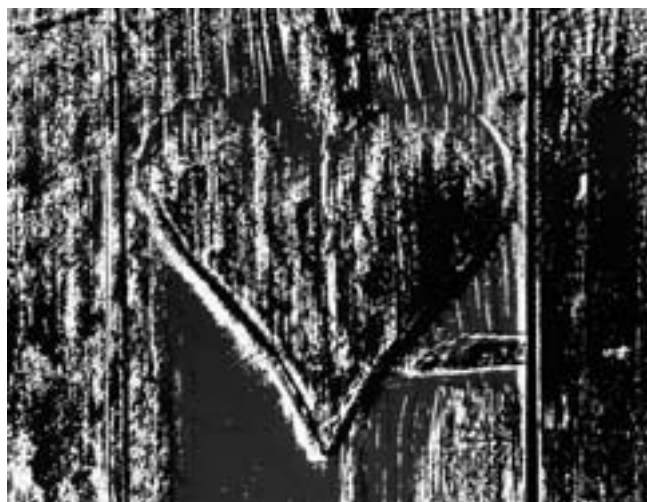
Nagy Bumm: az ősrobbanás, az energia áradása, a Nap és a Tűz keletkezése. A *Gleccser* és *Kehely* ábrázolásának roppant természeti erők szüleményei. A *Megváltó* és a *Nő* a kereszténység mítoszának alakjai, ősapa- és őszanya-képletei. A *Vulva I.* és *II.*, a létezés misztikumának igézetében „születtek”. Az emberiség archaikus őseinek hiedelemvilágából vett motívumai (*Phallikus képződmény, Sámán, Életfa, Áldozat*) a beinduló emberi energiák nyomán észlelt periodikus és minőségi váltásokat követi. A *Spirális* és a *Koponya* szimbolikája a külső (makro) világ és a belső (mikro)világ párhuzamba állítását jelzi. A *Metamorphosis* valamiféle metafizikai átalakulást álmodik. A *Hová megyünk?* pedig egyenesen beleröpít bennünket a múlt és a jövő örökös körforgásába...

Napsugaras oromfalak a Dél-Tisza vidékén (második ciklus)

Talán feltérképezési szándék indíthatta el a népszerűvé vált napsugaras oromzat-ciklusát. „A” Révésznek ez a sorozata immár az archaikus, vagy népi kultúrájú, eredetű jelrendszerekbe való elmélyülését jelezte, tehát már az archaizmust magában foglaló múltat, még pontosabban a *közelmúltat ábrázolta*, amely még nem kopott el, bennünk él népi hagyományaink révén. A zentai és Zenta környéki falvak nagyszerű népi építészetének művészeti remekeit, a napsugárszerű, halszálkás, bordázott, vagy rombuszosan, csónakszerűen (vulvatikusán) összeillesztett oromzat-együtteseket (és egyéb néprajzi jellegű emlékeket) ábrázolja. Később a '90-es évek elején-közepén Valkay Zoltán építész-építőművész barátja készül könyvéhez (*Zenta építésze*) közösen kezdték el módszeresen feltérképezni, összegyűjteni azokat a házoromzatokat, amelyeket Révész Robi már a '80-as évek közepe és vége felé fotózott, csak úgy saját magának... A 80-as években a magyarországi táncszínházmozgás nyomán divatosá vált népzenei hullám kapcsán született meg a délvidéki Népzenei Fesztivál népzenei anyaga, Bodor Anikó

néprajzkutató nagyszerű népzenei válogatása baki-
litlemezen. Emlékezetes a számunkra, hogy a lemez
borítótasakjára Révész Robi e ciklusból kiválasztott
fotója került fel, talán azon okból, hogy mintegy rontás
ellen óvó *mágikus szemként* öröködjön romlatlan népi,
népzenei kultúránk felett...

Sámános, napsugaras oromzatok 2.
(harmadik ciklus)

A Napsugaras oromzatokat 1990-ben Révész
Robi külön ciklusként is megvalósította, imasző-
nyegként fény-írta, majd negatívba fordította az ily

módon *erőnövelt kompozícióit*. Ezzel a belső ener-
giákat felduzzasztó napsugaras oromfalai három ár-
nyalatban (fekete, *egy-árnyalatos szürke* és fehér)
leegyszerűsítve, jelkép-, és mintázatszerűen „grafi-
kásítva” pompáznak.

E sorozata nem esik egybe a délszláv hábo-
rú 1991-ben oktan módon kirobbant, terrorista
módszerek által felszított őrjöngő pusztításával,
és a Drávaszögben megkezdett kegyetlen harcai-
val, amelyek véglegesen tönkrezúzni igyekeztek a
Dráva és a Duna találkozásánál egybeékelődő Ár-
pád-kori magyar falvak szorongatott népcsoportját.
Utóbb azonban úgy tűnik, hogy Révész erős látnoki
hatással bírt, mellyel előrevetítette a később bekö-
vetkező tragédiát. Bár fényképei a bácskai Zenta
értékeit őrzik, fotósorozatának, megkövesedett,
„befeketedett” képi levonatainak határfoka a puszt-
uló Drávaszög építészeti kultúrájának archaikus
vonásait és évszázadokon át megőrizni tudó népi
kultúrájának arculatát idézi, mélyen tragikus és láto-
másos színezetben.

A dzsessz-zenészek sorozat (negyedik ciklus)

A dzsessz szenzációs világgörüli körmenete nem
kerülte el a Délvidék magyar közösségét sem. Így
Zentán is megszülettek a jó népi hagyományokon
nevelkedett világ-vágyó művészek, képzőművészek,
fotósok, néprajzosok, zenészek... Révész Robi nagy-
szerű hallását nemcsak a dzsessz abszolút értésével,
hanem képi leképezésével is megvalósította, amikor
Dormán László dzsesszértő fotóművész nyomán, sa-
ját zenei révületeit megvalósította. A zenei pillanatok
tévedhetetlen kiválasztásával és nagyszerű megra-
gadásával, a dzsessz hiteles vajdasági tolmácsoló-
jává vált. Első maradandó értékű fotója egy amerikai
fekete szaxofonos és zongorista Charles Gayle, zon-

gora fölé görnyedő fohászatát örökíti meg az 1986-os újvidéki Dzsessz Napok plakátján, amely az ugyancsak dzsesszrajongó kanizsai grafikus, Bicskei Zoltán szervezői munkájának jóvoltából került a világ legjobb zenéit befogadó városba, Újvidékre.

Egyébként a magyarok azt tartják, hogy a dzsessz magyar népzenevel történő fuzionálása, az etno-dzsessz egyik legrappansabb példája a kultúrák minden akadályokat átívelő univerzális, szabad világának.

A zentai zsidó temető (ötödik ciklus)

Mementó. A zentai zsidó temető végső alkonyának pillanatait őrzik Révész Robi fotói. A tragikus és értelmetlen pusztítás köveket is megemésztő fájdalom

mát, élők és holtak szimbolikájának megfejtését tűzte ki célul, amikor óvó és *eltakaró* gazrengetegéből kiszabadította a jelképi ábrákkal gazdagon díszített sírköveket. Szökkenő szarvas, szimmetrikusan egymásba forduló mágikus kezek, kéz-levonatok, szomorúfűz... értelmüket vesztett, immár ködbe merülő jiddis írásjelek. Egy vézskorszak néma tanúságtevői. (A sírköveknél Révész számára nagyon lényegesek voltak a természetes úton bennük lévő fossziliák, főleg csigák, amikről tudjuk, hogy lélek-szimbólumok.)

Az aracsi romtemplom (hatodik ciklus)

Révész Robi a '90-es évek közepétől jár az aracsi romtemplomhoz: *feltöltekezni*. Több-kevesebb rendszerességgel. (Legelső alkalommal, Tari Istvánnal és Valkay Zoltánnal járt ott). A délvidéki szimbolika erejével bíró épületmaradvány, amelyet Révész Robi 2005-ben az Aranykor c. közös őszi tárlaton állított ki Zentán első ízben, minden bizonnyal leginkább szakralitása miatt fontos. Fontos annak ellenére, hogy egy kicsit dokumentum jellegű. Színházon kívül Robi ritkán fotózik kimondottan *szakrális térben!* Mint jelezte: *Aracs*

kivételével, amely helyszín mérhetetlen energiával tudja feltölteni...

A Jel-színház és a Szegedi Kortárs Balett színházi és más táncszínházi fotók (hetedik, kettős ciklus)

Szín, Tér, Színtér, Pad, Szín, Színpad, Ház, Szín, Színház, Tánc, Játék, Táncjáték, Mozdulat, Mozgás, Táncmozdulat, Színház, Mozgásszínház. Ragozhatjuk még sokáig, egyre megy... Révész újabb felfedezettjei a színészek és táncosok. Az örök

nyugalommal szemlélődő Révész-bika, erejének teljében hirtelen felfedezett egy kitörési lehetőséget immár statikusnak vélt, már-már korai fázisában majdnem beskatulyázott opusából, és rejtett erőforrásaiból merítve megzabolázhatatlanul előre tört. A mitikus erőket felszabadító *test-mozgás* lendületével, szabadba röpítő inerciájával és *örökítő erejével* felkavarta az eddig statikusnak, a zen-tanításának megfelelően mély kútba révedés nyugalmi állapotának tengerét.

Révész *Jel Színház-i* mozgásszínházi fotósorozata elemi ösztönök és elemi erők összeecsapásának elragadó pillanatai. Az ember végre megmutatkozik (Ecce homo), akár Isten-teremtette valójában is, teljesen pucéran, és táncra perdül. Mert a tánc felszabadít örökösen cipelt, szenvedett terheink alól. Testünk mozgása örömmel és kinnal, örökmozgó-mozgáskényszerrel áldott meg mindnyájunkat. A test gyönyörű kényszere és gyönyörre vágyása - a játékos mozgás...

A Jel Színház sorozat, vagy a Szegedi Kortárs Balett és megannyi más erőttől duzzadó, mozgást kívánó táncsoport táncot lejtő emberi lényei erejük kifejtése közben *test-szimbólumokként* mutatkoznak meg Révész fotóin. A színészeket a Nagy József mozgásszínházában korlátlanul tobzódó mágikus realizmus kikeményített fény-árnyék hatásait tetten érő fotósunk kalodába tudja zárni. Tafota-rongyokkal, rafinált szerkezetekkel küszködő, megküzdő gombakalapos figuráit, az emberiség végzetes tragikumát kifejező néha nevetséges, néha torz, néha elesett emberi lényeit, mementóként zárja be camera obscurájába.

A másik, kortárs színház, táncszínház táncos-sorozatának vadjaira azonban selyme-sebb, lágyabb közegben vadászik. Őket sokszor (köd) fátyolba burkolja fotós barátunk, oly

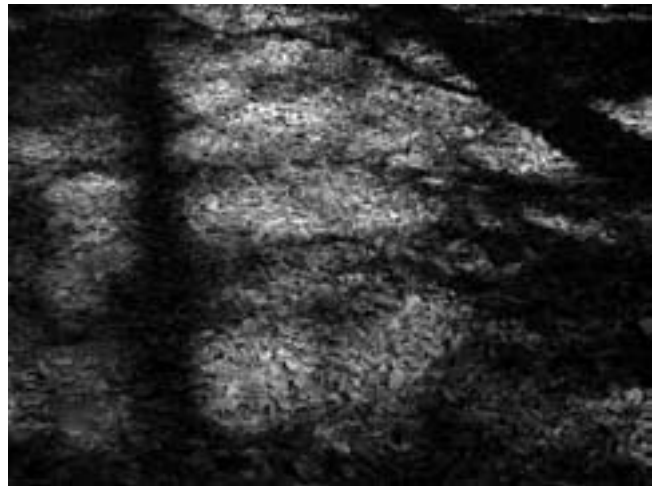
törékenyek... Miként Michelangelo kőből félig kibontott, sziklából magukat kibontó, szabaduló rabszolgái, kolosszusi, e porcelántörékenysé-
gük ellenére küzdenek az őket ölelő, fojtogató sötétséggel, az ősködökkel, őselemekkel. Szabadulásuk pillanatában pedig teret hódító tánclejtésükkel babonáznak meg minket. Révész Robi e sorozatában sötétségből előtűnő, ívelt fényben fürdő emberi testeket, nimfákat és fa-
unokat, örömmel szarvasként szökkenő, párban kígyózó, osonó, gyötrelemben és gyönyörben vonagló, néha-néha megtorpanó vagy néha éppen magukba omló táncos figurákat ír képbe. E sorozatban mutatja meg, hogy igazán korlátlan ura a fényképezőgépezésnek.

2002-ben mutatta be a Közép-Európa Táncszínház és a Nyíregyházi Móricz Zsigmond Színház Horváth Csaba Barbárok című kortárs táncművét. Az előadásról készített „barbarisztikus” vadságú mozdulat-leképezések, iszonyú feszültségekkel telített kimerevítések Révész Robi fotóinak fajsúlyosságát még inkább kidomborították. Így járt fotóművészként a „Mégbombáztuk Kaposvárt” című darabbal is, maga is megbabonázva feszes tempóban dolgozott velük. Célja immár nem a dokumentálás, hanem a katartikus élménysorozat élményének továbbvitele. Hogy is mondtuk gyermekkori játékunkban? Tüzet viszek...

Révész Robi, talán az eddig legnépszerűbb fotósorozatát mutatta be rövid idő alatt, vagy fél tucat helyen.

És az emberek hol vannak? Tájfotók (nyolcadik ciklus)

A 2008-2009-ben megszületett fekete-fehér ciklus, melyet élőben nem láttam, kemény kihívás. Plánfilmszerűen elnyúló, keresetlen, spontán ráérzéssel ellesett, leképezett fotósorozat, mely nélkülöz minden tudatos komponálást. Ami kimarad a képből, az nem létezik számára, és számunkra is csak az a titkokat ölelő természet, amely önmagát valósítja meg, se nem szép, se nem csúnya, se nem rossz, se nem jó... Csak önmagáért létezik: de nem öncélúan, és önmegvalósító: de nem önző módon. Épp csak: van. Létezik. Minden erre irányító erőszakos létre kényszerítő körülmény és logika hiányzik belőle, és mégis él, burjánzik. Ez a felfedezése, a természet újszerű imádata Révész Robi sajátja. Párhuzamba állítható Hagymás István a kilencve-

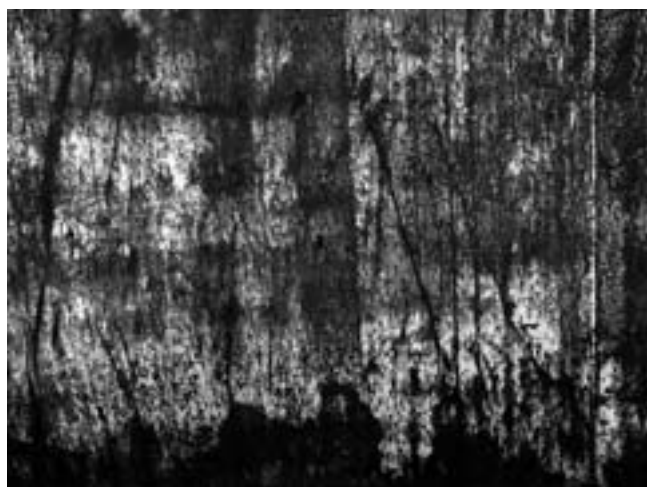

nes években álmódott Mura-sorozatával, amely táj, víz és növényzet kapcsolatának vízben megtükröződő, megkettőződő ünnepélyét hirdeti, és mégis egészen más. Egyikük sem rest kimondani, mi, emberek kimaradhatunk belőle bátran, mert hiába tartjuk önző módon a teremtés koronájának magunkat. Földet, élővilágot, tájat, közösségeket és egymást ölő trónbitorlóit vagyunk a teremtés mítoszában. Mi, emberek kimaradtunk a kettejük által feltérképezett természetből. Kimaradtunk belőle. Nem vagyunk. Nem vagyunk része az általunk letarolni szándékozott, érintetlenségében tündöklő természetnek. Nem vagyunk részesei az ős-fák érinthetetlen szentségének, és a bujaságukban nyújtózó füveknek, vadvizeknek. Révész Robi titokban mutatja meg nekünk, embereknek, hogy mit kellene szeretnünk, és hogy mit kell tisztelnünk, csak önmagunkat komolyan ve-
vőknek.

Az édenből kirekesztve...

Fény-hozó (absztrakt, festői sorozat) fotói (kilencedik ciklus)

Legújabb sorozata Révésznek a színekben utazás. A megzabolázhatatlan fények, árnyékok, árnyalatok impresszív-impresszionista hatásának pompás kavalkádja, ismét egy olyanfajta ráközelítés eredménye, amely a valamikor régen kísérletező ifjú fényképészt idézi. Révész Robi első bemutatott ciklusa, a fotogram technikájú, felnagyított fekete-fehér mikro-kozmosz most mintha színekben visszaköszönni látszanék. Témájában azonban más, technikailag pedig teljesen újszerű – digitális kamerával készített. Révész Robi most egy harsányabb új világot fedezett fel. A modern festészetben, az 1900-as évek legvégén kibontakozó színpompás, a fény és az árnyék hatásaira építő (plen air) impresszioniz-

mus, és a huszadik század avantgárd vonulatába illő expresszionizmus ötvözetét idézi a bravúrosan megválasztott fríz: kő-moha benőtte, ütött-kopott, tépett, csiszolt, erodálódó felületek masszív, ugyanakkor könnyed levegővételű, harsány és mégis mértékkel bánó, ízléses skálája. A természet expresszív festőisége pedig már első képeinél oly erőteljessé válik, hogy emberi kézzel, festői tehetséggel nem utánozható, mert: *A legjobb festőművész is hibázhat, de a természet nem.*

Miként Révész Robi sem, amikor e szinte tökéletes, *fényárnyékba kapaszkodó* látványkompozíciókat megörökíti.

